

Nr 23.

Ankom till riksdagens kansli den 3 juni 1918 kl. 3 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 23 i anledning av andra kammarens beslut på grund av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statens medverkan till upptagande av i flottleder sjunket virke.

Uti en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga *Motionen.* utskott hänvisad motion, nr 245, hava herrar Eronn och Vennerström hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning på vad sätt och under vilka villkor, genom statens medverkan, åtgärder kunde vidtagas för upptagandet av i flottleder sjunket virke, under förutsättning att det allmänna komme i åtnjutande av skälig del av den uppkommande vinsten.

Beträffande motiveringen för denna hemställan har andra kammarens utskott hänvisat till motionen.

Över motionen har utlåtande avgivits av kungl. domänstyrelsen ävensom av svenska flottningsschefföreningen, svenska trävaruexportföreningen samt Sveriges skogsägareförbund; och äro nämnda utlåtanden härvid fogade såsom bilagor.

Uti förevarande motion har till behandling upptagits ett ämne av stor räckvidd och ur flera synpunkter betydelsefull art.

Att så är förhållandet, framgår redan därav, att det i motionen avhandlade spörsmålet hänför sig till en av vårt lands allra viktigaste närings-

*Andra kam-
marens ut-
skott.*

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 12 saml. 2 avd. 21 häft. (Nr 23.) 1

källor, skogshanteringen, och det pågående arbetet för förbättrat utnyttjande av det säregna kommunikationsmedel (flottningen), av vars rationella utveckling berörda näringsgren är i väsentligaste mån beroende.

Även om det ifrågavarande spørsmålet icke står i allra främsta ledet av hithörande frågor, giver likväl även en ytlig granskning av spørsmålet vid handen, att det är fråga om ett förhållande av ur nationalekonomisk synpunkt icke oväsentlig betydelse.

Utav det av de inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga år 1916 avgivna betänkande med förslag till ny flottningsslagsstiftning inhämtas bl. a., att totala flodområdesarealerna till 30* flottleder inom Sverige utgöra 253,400 kvadratkilometer eller c:a 56,5 % av hela landets yta. Den beräknade skogsmarksarealen för ifrågavarande 30 flodområden uppgår till 139,610 kvadratkilometer, eller, då all skogbärande mark inom landet beräknas till 216,236 kvadratkilometer c:a 64,5 % av all skogbärande mark inom landet. De sakkunniga beräkna, att de svenska flottlederna hava en sammanlagd längd av minst 30,000 kilometer och nämna till jämförelse att samtliga järnvägar i Sverige vid slutet av år 1914 hade en längd av endast 14,644 kilometer och att hela jordens omkrets vid ekvatorn uppgår till 40,000 kilometer.

Mängden av det under varje år sjunkna virket uti ovannämnda 30 flottleder har uti den av motionärerna åberopade av flottledsingeniören J. A. Melkersson verkställda utredning, med ledning av antalet flottgodsenheter, medelkubikinnehållet av den årliga flottgodsmängden och en medelsjunkningsprocent av 2,5 beräknats till 8,663,000 engelska kubikfot verklig massa. Värdet härav har beräknats till 2,600,000 kronor.

Dessa beräkningar hava emellertid uti det av svenska flottningsschefföreningen i ärendet avgivna utlåtandet gjorts till föremål för en kritisk granskning. Föreningen kommer emellertid efter denna granskning till det resultatet, att årsförlusten genom sjunket virke kan sättas till 1,260,000 kronor.

I detta sammanhang må anmärkas, att flottning i större utsträckning i våra flottleder bedrivits alltsedan 1840-talet och att sjunkningsprocenten under tidigare år, då kvantiteten flottat virke visserligen var betydligt mindre än under senare tider, ändock ställde sig relativt hög, beroende, såsom Melkersson i sin utredning uppgivit, därpå att flottningen tidigare ofta var två- eller flerårig.

* Angående ytterligare 23 flottleder i Norrland och Värmland samt åtskilliga flottleder i övriga delar av landet hava statistiska uppgifter icke stått de sakkunniga till buds.

Enligt utskottet meddelad upplysning anses det å botten av våra flottleder kvarliggande virket, som i allmänhet lärer vara av god beskaffenhet, representera ett sammanlagt värde av minst 100,000,000 kronor.

Motionärerna synas närmast hava avsett att få till stånd en utredning om, i vad mån staten kunde direkt medverka till upptagande av de värden, som, enligt vad påvisats, för närvarande kvarligga i våra flottleder.

En närmare granskning av såväl motionens kläm som ock den av motionärerna såsom motivering åberopade framställning av flottledsingeniören Melkersson giver emellertid oförtydligt vid handen, att en sådan utredning i sin ordning måste betinga en föregående undersökning av de rättsliga förhållanden, vilka äro förknippade med det sjunkna flottningsvirkets tillvaratagande.

Ur denna synpunkt har utskottet ansett sig böra lämna följande kortfattade framställning rörande vissa hithörande rättsförhållanden.

Uti 18 § av flottningsstadgan den 30 december 1880 stadgas, att om i allmän flottled virke *sjunkit å ställe, där det kan välla uppgrundning eller annan olägenhet*, konungens befallningshavande skall om dylikt virkes bortskaffande äga enahanda vårdnad som i 17 § 1 momentet samma stadga om underhåll av flottningsbyggnad sägs, d. v. s. konungens befallningshavande äger tillhålla de flottande att undanröja den uppkomna olägenheten eller på deras bekostnad avhjälpa densamma (låta upptaga det sjunkna virket). Strandägare eller annan, som av virkets kvarlämnande kan lida men, äger även rätt att, efter tillsägelse till flottningsstyrelsen eller den, som inom distriktet förestår flottningen, samt efter det olägenheten blivit av kronobetjänt i orten vid syn på stället vitsordad, på de flottandes bekostnad upptaga det sjunkna virket. Sålunda upptaget virke må till kostnadernas betäckande säljas å offentlig auktion.

Utöver ovannämnda stadganden innehåller nu gällande flottningslagstiftning inga som helst bestämmelser angående rätten att förfoga över sjunket flottgods.

Ej heller i det av ovannämnda sakkunniga utarbetade förslaget till lag om flottning i allmän flottled har dylik bestämmelse upptagits. I förslagets 73 § hava meddelats föreskrifter huvudsakligen motsvarande dem, som återfinnes uti 18 § av nu gällande flottningsstadga, men hava de sakkunniga icke vare sig i sammanhang härmed eller eljest berört

frågan om rätten att upptaga sjunkvirke i fall, där någon olägenhet för flottleden eller strandägare därav icke kan direkt påvisas.

Exempel på att rättsförhållandena rörande sjunket flottvirke i allmänhet ansetts böra i lag regleras, erbjuda våra grannländer, Finland och Norge.

I Finland äro bestämmelser om flottning av skogsalster intagna uti 2 kapitlet av 1902 års lag om vattenrätten. Nämda kapitel 18 § innehåller i första momentet bestämmelse därom, att virke, som sjunkit, eller i sjunkande tillstånd finnes i vattnet och icke ofördröjligen borttages, må av vattnets ägare eller annan, som därav lider men, upptagas och att sådant virke under viss förutsättning tillfaller honom. I andra momentet av samma § heter det emellertid vidare: »*Sjunket virke, som icke av ägaren upptages inom ett år, anses som övergivet.*»

I Norge har likaledes meddelats bestämmelser angående sjunket virke, även om det icke direkt medför något hinder eller men för flottleden eller strandägare. Men dessa bestämmelser hava icke upptagits i den allmänna flottningstagstiftningen (Lov om Vasdragens Benyttelse m. v. av den 1 Juli 1887). De återfinnas uti en den 12 juli 1848 utfärdad »lov om krabastömmar». Med krabastömmar förstås omärkt virke eller sådant virke, vars ägare ej är känd. Enligt nämnda lag må konungen lämna medgivande åt tömmerdirektioner eller flottningsintressentskap eller, där sådana ej finnas, åt enskild ägare av länsor att tillvarataga krabastimret och använda det till förmån för flottledens förbättrande, såsom till dess upprensning, forsars utsprängning, dammars uppförande och underhåll m. m. Konungen må dock tillåta annan användning av det upptagna virket, såvitt beträffande viss flottled särskilda omständigheter därtill giva grundad anledning. Vid tillstånds meddelande skall fastställas reglemente rörande virkets försäljning och inkomstens användande, och bör reglementet innehålla nödiga föreskrifter huru ägare av timret skola få tillfälle att anmäla sig och styrka sin rätt därtill. Redovisning för influtna medels användande skall tillika avlämnas av vederbörande på tid och sätt, som konungen bestämmer. Uti 4 § av lagen är stadgat, att »*bundstömmar eller sunket tömmar*» skall behandlas på samma sätt som krabastömmar, då det upptages.

Emellan den finska rättens ståndpunkt och den, som kommit till uttryck i den norska lagen om krabastömmar, föreligger sålunda en viss olikhet. Den finska lagen meddelar en allmänt civilrättslig bestämmelse enligt vilken sjunket flottningsvirke efter viss bestämd tid anses vara utan

ägare (res derelicta). Efter denna föreligger alltså, därest andra lagbestämmelser ej meddelats, rätt för envar, korporation såväl som enskilda, att tillgodogöra sig det sjunkna virket.

Den norska lagen utgår från ett antagande, att det sjunkna virket blivit av vederbörande ägare övergivet, och därför därest ägarne ej i viss föreskriven ordning göra sin rätt gällande, må disponeras av andra än ägarne. Men samtidigt fastslår lagen, att den genom sådant virkes försäljning uppkomna vinst skall användas i allmännyttigt syfte, i regel till flottledens underhåll och förbättring. Någon allmän rätt för enskilda att tillgodogöra sig virket innebär sålunde icke den norska lagstiftningen.

Att med den ställning lagstiftningen i vårt land intagit till förevarande spörsmål en viss osäkerhet skall göra sig gällande i fråga om rätten att förfoga över det i flottlederna sjunkna virket, ligger i öppen dag.

I visst avseende har spörsmålet varit föremål för behandling av de sakkunniga för avgivande av förslag till ny flottningstagstiftning. Uti ett den 14 mars 1907 avgivet utlåtande i anledning av norrlandskommitténs förslag till ändringar i flottningsstadgan hade svenska flottningsschefföreningen anmärkt, att den föreställningen vore ganska allmän, att en var ägde rätt att ur allmän flottled tillgripa och tillgodogöra sig *omärkt* virke, och till följd härav vore det ej ovanligt; att strandägarne utefter flottlederna här och var tillägnade sig sådant virke, utan att det kunde förhindras av flottningsschefföreningarna; det vore därför önskligt, att ett stadgande gäves, innefattande förbud att ur allmän flottled upptaga *omärkt* virke samt bemyndigande för vederbörande flottningsschefförening att, i fall av förbudets överträdande, såsom målsägare anmäla överträdelsen till åtal av allmän åklagare.

Delvis i anledning av denna hemställan hava de sakkunniga i förslaget (68 § 2 mom.) upptagit den bestämmelsen, att *omärkt* eller *otydligt märkt* flottgodset ej må i andra fall, än i 73 och 74 §§ omförmälas d. v. s. där virket vållar skada, utan flottningstyrelsens medgivande upptagas ur allmän flottled.

Enligt de sakkunnigas motivering grundar sig den sålunda föreslagna bestämmelsen på den, även med nu gällande lagstiftning rådande uppfattningen, att flottningsschefföreningens styrelse under flottningen omhänderhar allt flottgodset å de flottandes vägnar och bör tillvarataga deras rätt under transporten. I följd av att ingen viss flottande kan påstå sig vara ägare till det *omärkta* virket, anföra de sakkunniga vidare, hade den uppfatt-

ningen utbrett sig, att det vore ingens tillhörighet och sålunda föremål för en vars ockupationsrätt. Att dylikt virke, som väl rätteligen kunde anses tillhöra samtliga flottande gemensamt, skulle opåtalat kunna tillgripas av vem som helst, borde naturligtvis förhindras.

En bestämmelse sådan som den av de sakkunniga här föreslagna, väl närmast avseende ännu flytande virke, skulle emellertid uppenbarligen i realiteten även komma att innebära hinder för annan än flottningsföreningen, att ur flottleden upptaga *sjunket* virke, märkt eller omärkt.

Men härvidlag torde böra anmärkas, att under nu rådande förhållanden möjlighet icke synes hava saknats för enskilda att kunna tillgodogöra sig dylikt virke.

I åtskilliga fall hava konungens befallningshavande sålunda på därom gjord ansökan meddelat enskilda personer tillstånd att ur flottleder upptaga *sjunket* virke.

Till stöd för dylikt tillstånds beviljande synes konungens befallningshavande hava åberopat vissa äldre författningar, nämligen kommerskollegii kungörelse den 27 juli 1829 angående rättighet att från havsbotten upptaga övergivna fartyg och varor, generaltullstyrelsens cirkulär den 8 december 1830, innefattande föreskrifter rörande tillämpningen av nämnda kungörelse, samt kommerskollegii kungörelse den 20 september 1840 angående rättigheter och skyldigheter för dem, vilka upptaga *sjunket* gods, som av ägare blivit övergivet.

Bortsett från frågan om nämnda författningars tillämplighet uti nu ifrågavarande hänseende, läser dock, enligt vad upplyst blivit, tillstånd till upptagande av i flottled *sjunket* virke numera sällan eller aldrig beviljas af konungens befallningshavande, så länge flottleden icke blivit avlyst.

Den härövan lämnade framställningen giver enligt utskottets förnämmande vid handen, att statens medverkan till uppnående av det i motionen angivna syfte i första hand torde böra äga rum genom avvägbringande av en lagstiftning, varigenom de rättsliga förutsättningarna bliva fastslagna, varunder staten eller enskilda må kunna tillgodogöra sig i flottleder *sjunket* virke. Och då frågan om en revision av gällande flottningslagstiftning för närvarande står på dagordningen, anser utskottet, att den utredning, som måste föregå en lagstiftning angående förevarande spörsmål, nu lämpligen bör företagas i sammanhang med arbetet rörande flottningslagstiftningen i övrigt.

På resultatet av den blivande utredningen i ämnet torde böra bero,

vilket av de olika sätt, som för hithörande frågors lösning kunna tänkas ifrågakomma, bör såsom det för svenska förhållanden lämpligast och bästa godtagas.

I detta sammanhang vill utskottet emellertid betona önskvärdheten av, att, vilken lösning av frågan som än kan komma att väljas, det allmänna direkt eller indirekt tillförsäkras vederbörlig andel i uppkommande vinst vid upptagande och försäljning av sjunket flottgods.

Vid bedömandet av frågan om, huruvida staten genom *lagstiftningsåtgärder* kunde medverka till uppnående av motionens syfte, har utskottet ansett sig kunna lämna å sido frågan om de tekniska svårigheter, som kunna möta för ett rationellt utnyttjande av de värden, som representeras av de i våra flottleder sjunkna virkesmängderna.

Annorlunda har förhållandet varit, då utskottet till granskning upptagit motionärernas hemställan om utredning rörande en *direkt* medverkan från statens sida för upptagandet av sjunket flottningvirke. Vid en sådan granskning har utskottet givetvis icke kunnat undgå att taga i övervägande, i vad mån en dylik statens verksamhet kunde antagas komma att leda till praktiska resultat.

Vad som anförts uti de i ärendet avgivna utlåtandena rörande de tekniska svårigheter, som äro förenade med upptagande i större utsträckning av sjunket virke och disponerandet av dylikt virke, har utskottet väl funnit vara av sådan beskaffenhet, att tveksamhet kunde uppstå om, huruvida erforderlig förutsättning förefunnos för den av motionärerna i denna del av motionen föreslagna utredningen.

Utskottet har emellertid ansett sig böra stödja motionärernas ifrågasvarande framställning.

För utskottet har det framstått såsom uppenbart, att *storleken* av de värden, vars tillvaratagande vore syftet med motionen, *i och för sig* utgjorde tillräcklig motivering för en utredning rörande statens medverkan till berörda syftes uppnående. Utskottet anser, att tillvaratagandet av nämnda värden måste betraktas såsom ett intresse av ur nationalekonomisk synpunkt ej ringa vikt.

Men härtill kommer att, enligt vad vid ärendets behandling inom utskottet blivit upplyst, skäl icke torde saknas för antagande, att uti de avgivna utlåtandena svårigheterna för ett rationellt utnyttjande av det sjunkna flottningsvirket blivit åtminstone i någon mån överskattade.

Utskottet vill framhålla, att såvitt handlingarna giva vid handen, hit-tills ej ens från flottningsföreningarnas sida i större utsträckning företagits försök med upptagning av sjunket flottningsvirke, vadan någon vidsträcktare erfarenhet härutinnan överhuvud ännu icke torde föreligga.

Domänstyrelsen förmenar visserligen, att all försöksverksamhet å ifrågavarande område bör överlätas åt den enskilda verksamheten, men denna uppfattning kan utskottet på grund av nu angivna förhållanden icke dela.

Utskottet håller fastmera före, att statens direkta deltagande uti den ifrågavarande verksamheten möjligen skulle kunna medföra ett allmänt stegrad intresse för sådan verksamhet. Och utskottet anser icke uteslutet, att detta stegrade intresse i sin ordning kunde leda till ökad utveckling ifråga om de tekniska hjälpmedel för verksamhetens bedrivande och även åstadkomma att ekonomiska eller andra svårigheter bleve i görligaste mån överbunna.

På grund av vad här ovan anförts, hemställde utskottet,

att andra kammaren måtte för sin del besluta att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och på vad sätt staten må kunna genom lagstiftnings- och andra åtgärder medverka till att i flottleder sjunket virke tillvaratages, under iakttagande av att det allmänna kommer i åtnjutande av skälig andel i därvid uppkommande vinst.

Andra kammaren beslöt i enlighet med sitt tillfälliga utskotts hemställan.

Andra kam-
marens beslut.

Detta andra kammarens beslut har delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

Första kam-
marens ut-
skott.

Att mycket betydande mängder flottgods årligen sjunka i flottlederna är sedan länge känt, och i förevarande motion anföras vissa approximativa beräkningar om såväl mängden som värdet av årliga sjunkvirket.

Inför dessa sifferuppgifter får man lätt den uppfattningen, att det skulle vara en mycket stor och icke allt för svår uppgift att tillgodogöra dessa på botten av våra flottleder slumrande millioner. Men söker man närmare klargöra, huru denna uppgift skulle praktiskt lösas, måste man dock ställa sig mycket skeptisk till motionärens förslag.

Utskottet vill till en början blott erinra därom, att landets flottleder omfatta en sammanlagd längd av icke mindre än cirka 3,000 mil, och att således det sjunkna virket ligger spritt över ofantliga sträckor i en mängd större och mindre vattendrag. Vidare måste beaktas, att flottlederna omfatta icke blott vattendrag, utan även mycket vidsträckta och djupa sjöområden, där det aldrig kan bliva ekonomiskt lönande att upptaga det på botten

liggande spridda virket. Men möjligheten att praktiskt utföra ifrågasvarande arbete begränsas ytterligare därav, att det enligt sakkunniges uttalanden har visat sig, att upptaget sjunkvirke icke kan vidare flottas. Gjorda försök har nämligen ådagalagt, att även om dylikt virke legat på land för torkning ett par år, sjunker det efter några timmar, om det ånyo lägges i vatten. (Se härom bilagda yttrande från Svenska flottningsschefföreningen). Upptaget virke måste därför i regel förbrukas på eller i närheten av den plats, där det upptagits, vilket givetvis får till följd, att sjunkvirke i sådana vattendrag eller delar därav, som genomflyta de stora ödemarkerna i Norrland har ringa eller intet reelt värde.

I bebyggda trakter och företrädesvis i flottledernas nedre delar torde det dock vara möjligt att upptaga sjunket virke, särskilt på ställen där större mängder flottgods ligger samlat längre tider såsom vid sorteringsställen, sågverkens timmermagasin o. s. v. På sådana platser hava också försök gjorts, men erfarenheten har tyvärr visat, att där botten är lös, sjunker virket ned så djupt i dy och gyttja, att det icke kan återfinnas. Utskottet får härom anföra följande exempel ur det yttrande, som avgivits i frågan av Sveriges skogsägareförbund (sid. 19). — — »För några år sedan lät Dalälvarnes flottningssällskap och strömrensningssällskap med särskilt konstruerade apparater igångsätta upptagning ur ett i Dalälvens mynning beläget virkesmagasin, där timmer oavbrutet förvarats i över 60 år. Resultatet blev emellertid, att man lyckades få upp blott cirka 200 timmer och cirka 200 kbm. kolved. Detta så påfallande obetydliga resultat av de med stor apparat igångsatta försöken ger tydligt vid handen, att det sjunkna virket hastigt gräver ned sig i dyn eller vallas över med sand och gyttja. Samma erfarenhet vanns vid den nyligen verkställda urtappningen av sjön Aldertjärn, som intill förra året ingått i Dalälvens flottled och utgjort timmermagasin för Korsnäs sågverksanläggning vid Kastet. Förilidet år leddes flottleden förbi sjön, vilken urtappades. Å botten räknades 100 timmer och cirka 500 stycken bitar av kol- och massaved; en ren obetydlighet sålunda av den virkeskvantitet, som under årtiondenas lopp måste ha sjunkit på denna plats. Dessa båda exempel ge med full tydlighet vid handen, att det sjunkna virket mycket hastigt försvinner i gyttjan i botten. Erfarenheterna från andra håll gå i samma riktning. Förbundet är på grund härav av den uppfattningen, att några positiva resultat på detta område ej kunna nås.»

Där älvbotten är fastare och förhållandena i övrigt äro gynnsamma, kan det dock visa sig praktiskt genomförbart att tillvarataga sjunket

flottgods. Men i sådana fall har man ock grundad anledning antaga, att det enskilda initiativet icke skall utebliva. Försök hava även gjorts, ehuru hittills i mindre omfattning och med växlande resultat, och dessa komma utan tvivel att fortfarande göras, så vitt det är anledning antaga, att företaget kan lämna någon vinst.

Då någon utsikt icke finnes, att upptagning av sjunket flottgods kan bli ekonomiskt lönande eller ens praktiskt genomförbart till någon större omfattning, kan utskottet icke tillstyrka, att staten skulle härtill medverka.

Enligt utskottets mening kan en utredning av frågan för övrigt ske endast genom anordnande av ganska kostbara praktiska försök. Men då motionen icke innehåller förslag om anvisande av medel för en eventuell utredning, anser utskottet, att ett bifall till motionen i varje fall icke kan leda till något praktiskt resultat.

Andra kammarens beslut innehåller även, att en blivande utredning måtte omfatta behöfliga lagstiftningsåtgärder, och framgår av vederbörande utskotts utlåtande, att därmed avses stadganden om äganderätten till sjunket virke.

Utskottet hyser även den uppfattningen, att nuvarande lagstiftning icke är tillräckligt tydlig i detta avseende, men då denna del av frågan torde komma att bli föremål för utredning i sammanhang med förslag till ny flottningsstadga, som för närvarande är under utarbetande, synes särskild utredning rörande rättsfrågan icke vara behöflig.

På grund av det ovan anförda får utskottet hemställa

att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

På utskottets vägnar:

OSKAR NYLANDER.

Vid beslutets fattande hava närvarit: herrar Nylander, Danström, Kjellgren, Ström, Per mansson, Welander och Tengvall.

Reservation av herr Ström.